

Stanko Kociper | Zemlja se je potegnila

Povest o želárju Blažu Antoléku

I.

Stari Blaž Antolék je bil želár. Tam nekje v blagi Prlekiji je namreč simel na mehke ilovnat vinski breg prislonjeno takó majhno krpo zemlje, da so ga kmetje zbadali, češ, pod predpasnik jo lahko skrije. Pa med kmete se stari Blaž Antolék ni dosti mešal. V stik je prišel z njimi samo takrat, kadar so ga naprosili v dêro. Njegova želarija mu ni mogla dajati dovolj sadov za zimo, zato je moral z dêro odsluževati ogóne pri kmetih.

Vse deževne dni je Blaž prečepel v svoji snažni kočici, nad katero so skoraj grozeče prožili mogočne veje hrasti iz Lakotjâkove šume, in uravnaval metle. V tem je bil tak mojster, da so ga ljudje daleč naokrog poznali. Sírkovne metle ni bilo mogoče dobiti niti v štacuni lepše in trpežnejše kakor pri Blažu; brezove za pòd ali hlev pa celó ne. Z metlami je prislužil moko, da sta imela dovolj kruha on in dekletce Malika.

Malika ni bila njegova hči. Nekoč, ko je bila žena Kata že smrtno bolna, je pri njem služila dekla Tunika — za grunt, pa je nato odšla nekam v véliki svet. Enkrat se je še povrnila — z otrokom Maliko, in Blaž, ki je bil dobrega srca, jima je dal streho, da sta spali v hiški. Tunika je pozneje zopet odšla v svet in se tam izgubila, Blažu pa je ostala Malika.

Ko je Blažu umrla tudi žena Kata, se Malike ni prav nič branil. Celó z veseljem je gledal, kako je dekletce doraščalo, in računal je, da mu bo v pomoč. Vode mu bo že prinesla v vrču, ko bo žejen, in v štacuno po tobak bo tudi kmalu lahko šla. Kaj več pa Blaž od dekleta zahteval ni, ker je tudi kuhati znal sam.

Tako se je bil zatrdno odločil, da bo želarijo in kočó zapustil njej.

Blaževa želarija je bila zares majhna. Visela je na pobočju brega in vsa se je skrčila ob Lakotjâkovo hrastje, kot da išče pod njegovim vejevjem zavetje. Iz gozda je mimo hiše držala navzgor v breg mašna pot, ki se je izgubila nekje v travi Vrbjakovega sadovnjaka, kateri je mejil z druge strani na Antolékovo zemljo. Na jugu je bila kakor na hrib poslonjena mlaka, v kateri so v poletnih nočeh kričale žabe.

Na ta majhen prostor je zasadil Blaž nekaj sliv in jablan; dosti jih namreč prostora ne bi imelo. Vmes je rastla deteljna trava, da jo je včasih nakosil prašičku. Na predóknih kočé je ogradil grede, kjer je imel posejano solato in glavátice, dokler jih ni presadil na ógon pri kmetu, da je imel jeseni zelje. Ob listjaku je nekoč zasadil tri rózge

izabéle, ki so se sedaj že prav lepo razrastle v gosto brajdo vse do češnje črnice, ki jo je ovil z bodečo žico, da otroci ne bi mogli plezati nanjo.

V hlevu, ki se je držal hiše, je vedno imel prašička in kravo, ki jo je sam molzel; Malika je bila namreč še premajhna za dójev. Pájceka, ki je prijetno krulil, kadar je bil lačen, je Blaž vsako leto vzel pri Lakotjáku za deset težakov in je bil zadovoljen. —

Nekoč mu je delala skrbi mlaka. Žabe, ki so ga v poletnih nočeh dražile, ko zavoljo starosti ni mogel spati, bi že še prenesel. Skrbeli so ga plazovi. Vsako leto na sprotolétje, ko je sneg skopnel, se je zemlja za nekaj pedi potegnila proti mlaki v grabo, da je pri brajdi ob listjaku nastala zevajoča razpoka.

Vdiljen po bregu je Blaž nasadil pínTOvec, da bi korenine zadržale prst; pa nič ni pomagalo. Leto za letom je navažal s tolígami v razpoko zemljó in jo s tolkačem natlačil, a vsako leto znova je razpoka zazijala.

Plazovi so sicer bili povsod na pobočjih mehkih ilovnatih vinskih vrhov, med katerimi je gnezdil Blaž Antolék, toda nikomur niso prizadevali toliko skrbi kot njemu. Zgodilo se je, da je temu ali onemu odneslo lep kos vinograda v grabo na tuje, pa je moral preboleti. Blažu pa se je dozdevalo, da ne bi mogel preboleti, če bi mu plaz odnesel samo ped zemlje.

Blaž Antolék je bil sam želárski sin in zgodaj je moral od doma v službo. Vso mladost je hlapčeval, prihranil si je nekaj denarja in si je kupil prostorček pod blagim soncem, ki je zorilo grozdje po bregéh. Zato mu je ta zemlja prešla tako v meso, da bi umrl, če bi jo zgubil. V njej so bile pokopane neštete neprespane noči, ko je delal metle in spravljaj izkupiček za želarijo. Ko ga je zjutraj nenaspanega podil gospodar na polje ali v vrh, je težko prestavljal trudne, za spoznanje zakrivljene noge in računal: »Biti v svojem; biti svoj gospodar...« Ko je oral tujo zemljo, je rotil puhteče brazde: »Imeti svojo zemljo... Čeprav eno samo kópanje...« — Čutil je opojno sladkobo zavesti, da je na svojem, in je trepetal za eno samo grudo, da bi je ne izgubil.

Tako je vsako sprotolétje Blaž vozil prsti v razpoko in premišljeval, kako bi plaz ustavil.

Končno je nabil vdiljen kraj mlake močne, tri lakte dolge hrastove prosníce, ki jih je odslužil pri Lakotjáku.

Prihodnje sprotolétje je hodil vsak dan gledat za listjak, kdaj bo zemlja zazevala. Pa razpoka se ni pokazala.

Tedaj je Blaž Antolék pokleknil za listjakom, z levico se je oprijel brajde, z desnico je prijel grudo, ponesel jo je do na pol odprtih usten in jo pobožno poljubil.

»Pa sem te vendarle rešil; ti skrb moja...«

Blaž je bil spokojen.

Žabam, ki so ponoči še naprej regljale v mlaki, se je smejal, ko so ga zbudile.

»Figo! — Breg se ne bo več potegnil. — Po plazúti zasadim krompir.«

In poleti je med píntovcem po bregu cvetel krompir. Blažu je bilo treba pri kmetu odslužiti en ógon zemlje manj, zakaj toliko krompirja je izkopal na lastni zemlji, ki jo je rešil.

II.

Gorice so prijetno orumenele in jesen je bila tu.

Samo jutra so postala hladnejša, čez dan je sonce razlivalo še vedno v velikih množinah toploto čez vinske bregove. To je bilo tudi potrebno, zakaj grozdje, ki so ga pomagali mécati številni klopotci, je šele sedaj nabiralo pravi sladkor.

Viničarji in želárji, ki jim doma ni imelo na čem prirasti zrnje za kruh, so se že vrnili z Murskega polja ali s Hrvaškega, kjer so mlatili za mértik. Nekateri so se vračali zadovoljni, drugi ne; na kakšno mlačev je pač kdo naletel.

Tudi Blaž Antolék, ki ga je Pájnkov Tunek kljub njegovim visokim letom že nekaj let rad imel za pajdaša, se je vrnil iz Sračinec na Hrvaškem.

Blaž je bil star in je že v mladih letih, kadar ni bil v službi, hodil z očetom na Hrvaško mertíčit. Spoznal je dobre gazde, pri katerih je bilo zavoljo zaslužka zrnja in postrežbe dobro mlatiti. Zato in pa ker na Hrvaško še niso tako zelo prodrle strojne mlatilnice, ki so po Murskem polju goričkim mlatcem na debelo požirale kruh, je namreč Blaž raje hodil mlatit na Hrvaško in mlajši mlatci so se pulili za njegovo pajdaštvo.

Lakotjákov hlapec jima je s Tunekom tudi že pripeljal za dvanajst težakov nekaj lepo pitanih vreč mértika, ki sta si ga pošteno razdelila na polovico. Segla sta si v roke in si obljubila, da pojmeta prihodnje leto spet, če Bog da zdravja, in Blaž je mértik lepo spravil v okrogle glájte z lesenimi obroči in v skrinje na podstrešju. Zadovoljno si je prižgal pipo, grabil z roko po zrnju, ga poželjivo duhal in mrmral predse, da jima z Maliko ne bo manjkalo kruha. Vneto je računal, da bo nekaj moke prislužil še z metlami, pa bo šlo.

Samó na bregu za lístjakom mu je zrastle toliko krompirja, da bo za Maliko in njega dovolj; posebno ker je bil sila debel. S krompirjem, ki ga je imel na Lakotjákovem, in z repo, ki je bo, kakor kaže, tudi na Vrbjakovem precej, bo podkrmil pájceka.

Liška v hlevu bo tudi imela dovolj mrve, saj jo je prislužil s podkášanjem v fároških goricah toliko, da je natlačil z njo vse podstrešje nad hlevom. Če bo dobil pri fároških še dovolj drv in listja za steljo

in če bosta z Maliko, ki je bila sedaj že šolarca in za bratev čisto pripravna, o trgatvi zaslužila še kakšne denarje, pa se jima ne bo treba bati zime. O tem je bil Blaž Antolék zatrdno prepričan.

V zgodnjih jutrih, ko so se v gozdovih v Stari gori prhutaje in krakajoč prebujale vrane, je hodil iskat brezja za metle. Nevoščljivi ljudje so mu sicer to zamerili, češ, brezje krade, metle pa tako drago prodaja; toda za zbadljivke ljudi se Blaž ni nikoli brigal. Poleg tega je imel od Križnikov, ki so bili lastniki brezja, dovoljenje. Napravil jim je nekaj metel in zato je smel obrezovati odvišne brezove vejice.

Ko je sonce stalo ped visoko nad Kržajnsčakom, ki je med pohlevnimi hrbti okoli bil precej visok hrib, je že lezel s težkim šopom šumečega brezja na plečih počasi nazaj navzgor proti koči. Spustil je šibje na podstenje, zravnal in pretegnil stare, že precej ukrivljene ude in podrezal Maliko, ki se je z začudenimi očmi prebudila iz sanj.

Sedel je na hrastov pèn, ki ga je nekdanj zvalil na podstenje, in si natlačil pipo. S pipcem je začel snažiti brezje in ga preudarno polagal poleg sebe na tla.

Malika je prinesla na dvor škafo in pripravljala ščávo za prašička. Pri tem opravilu, ki je bilo zanjo silno važno, ker se je zmeraj čutila gospodinjo, je vztrajno smrkala in si z zapestjem, ki ga še ni zmočila v škafu, zdaj pa zdaj popravila razkuštrane svetlozlate lase, ki so ji silili na čelo.

Blaž je za toliko prenehal z obiranjem šibja, da je pomolzel Liško, potem je sedel nazaj na tnalno in zamišljeno nadaljeval svoje opravilo.

Deklína je spustila iz kurnika pet kokoši in petelina, ki so s hruščem sprhutale z gredi na dvor in začele urno stikovati, kaj bi dele v kljun. Kokót je napel golšo, stegnil vrat in zateglo zakikirikal. Potem se je zagnal naravnost v Vrbjakov sadovnjak, járike pa poslušno za njim. Blaž Antolék je bil namreč neomajnega mnenja, da se kure morajo natešč napasti, potem marljivo nesejo jajca. Ker je imel kočo v dníki pod Vrbjakovim slívjem in kokoši niso silile na breg v vinograd, mu jih tudi jeseni ni bilo treba zapirati v kobáče. Tako so po mili volji uživale svobodo, ko so druge kure bile zaprte.

Malika je vrgla Liški še zajém trave ter zaprla hlev, iz katerega je bilo poslej čuti pájcekovo poželjivo hlastanje po ščávi in Liškino goltajoče muljenje. Kravica in prašiček sta si namreč po Blaževi pripravi iznajdljivosti složno delila prostorček za istimi vrati.

Ko je Malika precedila v lončeni dúkel tudi mleko, pri čemer v svojem gospodinjskem poslanstvu kajpak ni pozabila na máče, ki ji je mjavkalo okrog nog, ga je postavila na strme stopnice, ki so vodile iz prikleta naravnost v pivnícó.

Postavila je na podstenje cajno s krompirjem, vzela nožič in skledo, sedla na podstenje poleg Blaža ter začela lupiti krompir. Oča, kakor

je Malika, ki svojega očeta nikoli ni poznala, Blaža zvala, so za zajtrk namreč nad vse radi jedli kislo krompirjevico. Malika je zdaj že tudi morala tu in tam kaj skuhati. In to juho jo je Blaž po lastni razsodnosti naučil najbolje skuhati; če seveda ni pri tem bila odločilna njegova prevelika vnema za kislo krompirjevico. —

Sonce je splezalo že toliko visoko, da je preko Vrbjakove stare hruške rjávke ščemeče sijalo naravnost na Antolékovo podstenje. Blažu je to prijalo in potisnil je krajce pokvečenega klobuka globlje na oči. Dim, ki mu je páfkal iz ust in pipe, mu je v nežnih pramenih obkrožal glavo in se razblinjal nekje pod kapom.

V topolih, ki so stali kakor svečniki po vseh bregéh, je zašumel veter. Sprva tiho, samo v trepetu trepetlikovega listja, potem se je z najvišjih bregov odtrgal in se zvalil v sunku niže, da je stresel metlaste repe stotinam velikih in majhnih klopotev, ki jih je obrnil proti svoji smeri. Prvi so oživali drobceni brezglasi mígleci, ki so jih nataknilo otroci na tenke šibe, potem so začivkali majhni rágleci in naposled so se zamolklo in gospodujejoče, kot da bi po žrdi tolkli, oglasili velikani. Veter je pomešal vse to prebujenje klopotev v vrtimec živega sozvočja, ki je pelo slovesnemu pričakovanju bratve.

Nad Antolékovo želarijo je sfrfotala jata škorcev, da se je Malika sunkoma ozrla za njo, dokler ni padla za obzorje Kržajnsčaka v vinograd. Pogled ji je za hip zastal nekje v daljavi. Mogoče je deklína v duhu spremljala škorce, ki se ne ozirajo za zabrano zobanja. Roka z nožičem ji je mrtvo omahnila na podstenje, druga s krompirjem ji je obležala na stegnu.

Tedaj se je oglasil iz bližnjih goric Bóbnaričev velikan in v počasnem taktu meril udarce.

Maliko je Blaž kmalu privadil na resnost življenja, zato ni imela nikoli vrtoglavih sanj. Ko pa se je zavrtil Bóbnaričev klopotec, čigar gosposko mogočno tolčenje je Malika vedno poslušala s pobožnim občudovanjem, jo je prevzela vsemočna čudna sla. Z nožičem je zamišljeno grebla po tleh in mislila, kako morajo pač biti tisti otroci srečni, ki imajo doma pri oglu klopotec in lahko gledajo njegovo vrtenje skozi okno. Ni se jim treba ustaviti na poti, kadar gredo od kmeta, in s težkim košem na plečih cele pol ure strmeti vanj. In Bóbnaričev, ki je daleč naokoli največji, ima celó lesenega deda in babo, ki sta oblečena v pisano obleko, da plešeta, kadar se vrti. To mora biti veselo! Drugič, ko bo Malika šla v mlin, bo šla mimo Bóbnaričevih.

Skrbni Blaž je opazil Malikino zamišljenost.

»No. — Kaj trmíš?«

Malika se je zdrznila in brez odgovora začela urno beliti krompir.

Tedaj je Srágova Mimika prinesla po klancu mimo puto vode, da se ji je hrbet krivil pod težo.

»Lepa jesen. — Samo ko bi bilo kaj vode na bregu. Še za živino moramo vso iz grabe nositi.«

In je oddrsala dalje navzgor po klancu.

Blaž je še za njo spregovoril: »Se bo menda napravil dež. Veter preveč priganja klopotce.«

Malika je skoraj zardela. Mislila je, da je veter pač zato, da klopotci tako lepo klenkajo. Skoraj boječe se je obrnila proti Blažu:

»Oča, klopotci tako lepo ropotajo...«

»Viničarska kuga,« je malomarno odrezal Blaž, vzel za hip zabagano pipo iz ust in v čudovitem loku pljunil skozi one tri zobe, ki jih je še imel v čeljustih. Obrisal si je grenko slino, ki se mu je poredila preko povešene spodnje čúbe na kocinasto sivo brado, in vzel drugo brezovico v roke.

»Zakaj imajo klopotci tako grdo ime,« je Malika malodane užaljena.

»Jesen je tu. Bratev je pred vrati. Potem se bodo začeli viničarji preseljevati.«

»Zakaj se viničarji selijo?«

»V svojem niso. Zamerijo se gazdu ali pa gazda njim in grejo...«

»To pač mora biti hudo. Jaz bi jokala, če bi morala od tod.«

Blaž Antolék si je popravil klobuk in priprl oči. Ni vedel, kako bi deklini to dopovedal. S pipcem se je počohal po nosu in hrknil.

»Zanje ni tako hudo.« Tehtal je besede. »Grejo, ker pride zamera vmes. Iščejo boljše. Srečo iščejo.«

Malika tega seveda ni razumela. Pač še ni bila nikjer drugje kot v koči, stisnjeni pod Lakotjákovo hrastje, in to je bilo za njene možgane zadosti. Dovolj, da ne bi mogla proč.

Blaž pa je prišel v besedo: »Vidiš, jaz sem tudi iskal srečo. Menjava sem gazde, dokler je nisem našel...«

Dekle ga je začudeno pogledalo. Blaž Antolék ji še zacelo nikoli ni povedal, da bi bil kje našel srečo. On, ki je imel vedno skoraj čemerno zaskrbljeno lice, ni nikoli govoril o sreči.

»Oča, kje ste jo našli?«

»Tu,« je skipelo iz Blaževih prsi. »Tu pod hrasti, na tej krpi zemlje, ki je moja.«

Misel na želaríjo je Blaža zanesla in nič več ni mislil na dekle. Ni gledal na to, ali ga razume, kaj golči, ali ne. Kakor so se mu porajale nekje v doživeti notranjosti, tako so mu polzele besede skozi stisnjene čeljusti, v katerih je žuljil pipo.

»To je moje. — Za to sem stradal. — Sam sem to zaslužil in ne pojdem nikdar od tod, dokler me ne bodo štirje v trugi odnesli za cerkveno kostanjevje. — Delo... Streha, izpod katere me nima živa duša na svetu pravice spoditi... Skrb... Trpljenje... Ubijanje... Strah, da ne bi izgubil niti grude. Postaviš se mu v bran... Res, vse

to je moja sreča. — Tudi plaz, ki sem ga ustavil. — Če imaš svojo zemljo, pa če je tako majhna kot dlan, šele veš, kaj pomeni sonce in dež o pravem času. Treseš se pred hudo uro. Ko udarja v hrastje strela, padeš na kolena in kričiš k Bogu. Zažgeš na cvetno nedeljo blagoslovljen prėsmečev les. S sekiro prekrižaš nebo in jo zakolješ v zemljo, da oblake s točo presekaš... Roteče kropiš nebo z janževcem, da bi šla toča mimo. In če se usuje, Bog nas varuj, vržeš srpe in burklje navzkriž pred prag, da ne bi bila preveč ostra... Vse... — — Vsake bëtvi je škoda...«

Blaž je šel globoko po sapo. Sunkovito je potegnil pipo iz ust in si z dlanjo popravil mustače. »Vse to je moja sreča. Vse... Vse... — Zemlja...«

Hvaležno je pogledal proti nebu, toplo je s pogledom pobožal žela-ríjo, ki jo je imel izpred praga vso pred seboj.

»Kdor je človeški, razume to...«

Dekle, ki je negibno tiščalo v roki nož in ga je nerazumljivo gledalo, je posilil kašelj.

Blaž se je zdrznil. Kakor da mu je nerodno, je jecljal: »Boš že videla. Ti boš; ko bo tvoje, takrat... — Tunika, tvoja mati tega ni razumela. Bila je viničarska, zato je šla. Ti pa boš okusila... Tebe bo držala zemlja...«

Veter, ki je vlekel od juga, se je z novo silo zapodil v klopotce in Malika se je zganila.

»Oča, zakaj vi nimate klopotca?«

»Nimam goríc.«

Dekle je hitro poprijelo: »Brajde...«

Blažu je bilo skorajda neprijetno, pa se je vendarle nasmehnil.

»Skuhaj juho! V šolo bo treba...«

Malika je pobrala skledo in cajno in se napotila v kuhinjo. Med vrati se je še za hip ustavila in prosila:

»Oča, pa le napravite klopotec!«

Ko je dekle začelo v črni, sajasti kuhinji vneto ropotati z burklami, je máče, ki je zadremalo ob zavezálu na kúmenu, pobrisalo ven. Malika je odvéčila peč in pripravljala zajtrk.

Blaž je odložil šibe. Potegnil je izza predpasnika svinjski mehur s tobakom in znova naložil pipo. Prižgal jo je, da se je okoli njega stvaril opojni oblak plavosivega dima. Prekrižal je noge in si z levico podprl brado ter skozi dim opazoval mačka, ki si je na soncu pred njim vztrajno iskal bolhe in se s šapico umival.

»Pa bo res dež,« je pri tem mislil Blaž. Zaskrbljene gube na obrazu so se mu zadovoljno raztegnile. Zavoljo njega je lahko dež. Potreben bi že bil in on se ga ne boji več. Plazúta se ne bo več nikamor potegnila; ustavil jo je.

Antolék je mastno pljunil naravnost pred máče, da je preplašeno odskočilo in se zavleklo nekam za brajde.

Dekle ga je danes izpodbodlo in vedno znova je o vsem mislil. Na koncu je prišel vselej do enakega konca, da je zares tu pod hrasti, med goricami, nad katerimi čuva Žalostna Mati Jeruzalemska, njegova sreča. Bog ne daj, da bi jo izgubil. Nikjer drugje je ne bi našel več.

Še ta hip je sklenil, da bo takoj vso želarijo ogradil s plotom, v kolikor je od ene strani nista zapirala hiša in hlev.

Potem se je spomnil Malikine prošnje zavoljo klopotca. Navsezadnje bi to res ne bilo nič tako čudnega, ta presneti klopotec. Na koncu koncev ima trsje in vrh češnje bi menda bil kar primeren prostor zanj; če le ne bi bil za vetrom. In dekle bi imelo veselje.

Ko ga je Malika poklicala k zajtrku, je sedel za mizo, in ko sta odmolila, je dejal: »Malika, klopotec ti napravim pozimi. Tako velik ne bo kot Bóbnaričev; deda in babo bo pa imel, da bosta plesala na češnji.«

Dekletu je malodane žlica padla iz rok; glasu ni mogla spraviti iz sebe in bi mu prav zagotovo padla okrog vratu, če bi dobri gorički ljudje poznali to navado, in ga ocmokala po kocinastem obrazu.

Ko pa je Malika popoldne pridrvela iz šole, je našla Blaža, kako je stavil ob meji sohe za plot in mu je pomagala. —

III.

Na gorice je leglo čudovito veselje. Kakor da bi sam Bog položil dobro roko nanje. Iz zemlje je puhtelo in med trsjem po vrhovih plapolalo sladko in gosto kot mošt, ki se je po stiskalnicah penil v kadeh pod podom.

Bila je trgatev.

Gospoke zidanice in pohlevne viničarske kúče so zrle z ožarjenimi okni kot z blestečimi očmi na to veselje po poživiljenih goricah.

Kúče; tudi te! — Na ta pisani molek po grebenih vrhov, na katerega so skozi leto viničarji molili svoj trpeči del, so sedaj tudi njih prebivalci skozi nekaj dni molili veseli del.

Vsemočno, vseobsegajoče je bilo to veselje. Nihče se mu ni mogel odreči; tudi zaskrbljeni gospodarji ne, ki so sicer pričakovali za svoje delo boljše bratve. Bog, da je še tako!

Vetrovi, ki so se kakor nalašč okrepili, so priganjali klopotce, da so igrali trgatvi kot bogati gostiji. Med vrhovi je odmevalo neštevilno napevov in vriski mladine so orili kot klic zmagoslavja po boju z delom in trpljenjem.

Tudi Blaža Antoléka je zagrabil vrtinec bratve.

Brajde, ki so prav lepo obrodile, je že obral. Počasi je stiskal grozdje na pèški preši, ki jo je imel pod kapom pri listjaku. Ko je

sladki izabelin mošt nalil, je preračunal, da ga bo zanj skozi vse leto dovolj; in to je bilo dobro.

Sedaj je jutro za jutrom, ko so se po grabah začele dvigati megle, ki so se nad Jeruzalemom razblinjale v nežno jesensko sinjino, hodil s škafom pod pazduho navkreber brât k onim, ki so tega sladkega goričkega veselja imeli na pretek.

Nekega sobotnega popoldne je prišel mimo Lakotjâk z usnjeno torbo, ki mu je visela preko desne rame, in se ustavil ob plotu. S težkimi, mesnatimi rokami se je obesil na planke in vprašal Maliko, ki je pometala dvor:

»Deklína, kje so oča?«

Dekle je stopilo po Blaža, ki je bil nekje v hramu.

»Blaž, bratvo grem pripravljat. — V ponedeljek pridite!«

»Boste že tudi vi?«

»Bom. — Čisto se bo posušilo. In pokradli ga bodo, ko so vsi pîpreki že pobrali.«

»Jaz sem brajde že tudi obral. — Deca bi se preveč pasla.«

»Ste dosti naprešali?«

»Za sebe zadosti...«

Lakotjâk se je počohal pod nosom, kjer je imel pristrižene umazano-rjave kocine, kakor da bi mu dimnikar s sajastim kazalcem in sredincem potegnil od nozdrvi do vršička zgornje čúbe. Popravil si je torbo, da so zacingljali trije slátinščaki, ki so z zelenimi vratovi gledali ven. Sunil je torbo nazaj na zaledje, da mu je flápala po zadnjici.

Ko je v ponedeljek v jeruzalemski cerkvici odzvonil stari Zâdravec sedmo, si je Blaž Antolék naložil pipo in jo prižgal. Vzel je škaf pod pazduho in poklical Maliko.

Zaklenil je hram, preizkusil je tudi hlevska vrata, če so dobro zaklenjena, zapahnil léso v plotu in se spustil z umerjenimi, premišljenimi koraki v klanec. Dekle je poskakovalo pred njim kot piščanec.

Sončni žarki, ki so silili skozi vejevje starih češenj ob klancu, so se za hip poigrali v dimu, ki se je vlekel za Blažem; potem so božali mehkobo jesenskih barv, ki so se v čudežnih odtenkih razlile preko žégnane prleške zemlje.

Ko sta z Maliko prišla do Lakotjâkove zidanice, ki je ponosno čepela v senci obletavajočih jagnjedi, je bila tam že zbrana pisana družba bráčev.

Lakotjâk je košato stal med njimi in iz slátinščaka točil vsakemu v kozarček žganíce, ki je potem šel iz roke v roko. Moški so si zadovoljno vihali mustače, ženske pa so s cvilečimi glasovi dajale izraza svojemu ugodju.

Otroci, ki so z materami prišli iz kuč, ki so ostale zaklenjene, so se vreščaje podili in prekopicavali. Manjši so se nezaupno obešali ma-

teram za jánke, izza katerih so z zvedavimi očmi kukali in motrili vrjéko večjih.

Blaž Antolék se je pomešal med ostale in dobil dve merici žganíce; svojo in Malikino. Malika žganíce ne sme. Kakšen požirek vina ali jábolčnice že še gre; žganíca pa pač ne. Malika je šolarca in se ne bi mogla učiti. Tako je namesto nje Blaž prišel na svoj račun.

Pútarji, sami krepki in veseli čéhi, so si oprtali lesene púte, v katerih so nosili z gorice grozdje na pod, vzeli palice pod roke in se napotili v prvo grábico v dníki. Bráči, ki so jim v vrsti sledili, so se postavili vsak pred svoj red in gorice so začele dajati, kar so dati mogle.

Le najmanjši otroci so se po golih zadnjicah drsali za materami, da so jim zdaj pa zdaj stlačile sočno, nabreklo jagodo v slinasta usta. Kar jih je bilo večjih, so morali vsaj po dva skupaj obirati en red.

Saj brati ni težko. — Lep pipec z rdečimi lesenimi črnámi, ki mu pravijo balážek ali pa néžika, imaš v roki in režeš grozd za grozdom in ga mečeš v škaf, dokler ni trs obran. Tu in tam strgaš rdečerumeno pobarvan list s trsa in pogledaš, če ni še kakšen grozd skrit. Samo drobni, kisli mártinščak na vrhu trsa lahko ostane; naj ga sveti Martin zori, če hoče! Pobereš še jagode, ki so padle na tla, in greš k drugemu trsu.

Deca ima vendar gibčne prste. Če pri tem pomisliš še na to, da ti marsikateri najlepši grozdek obleži v želodcu namesto v škafu, je to delo prav zares prijetno.

Danes gazda ne branijo zobati. Danes smeš. Saj se celo očetje, ki se norčujejo iz sladkosnednih bab in ki imajo brš rajši mošt po svetem Martinu, ko je že vinček, prav pridno zalagajo z grozdom. Danes tudi ne dobiš črnih zob, pa če se tako nazobaš, da bi ti bolho na popku ubil. Če te je prej nesla pot skozi vinograd, so ti že gledali na zobe kot kravi, češ, za vsako jagodo, ki si jo pozobal, dobiš črn zob. No, če si ušel kači, ki je bila do danes skrita v jagodi, pa so te po zobeh dobili in ti zavrteli ušesa. Danes pa tega vsega ni; danes je trgategv.

Sonce se je vzpelo visoko in navpično gledalo na bráče, ki so pribrali do sépa na vrh goric. Putarji so že urezali v palice precej zarez, ki so pomenile število put, ki so jih znosili na pod. Tedaj je Lakotjáková dekla v nabrani jánki in v črnem modrčku preko bele bluze prinesla na glavi lepo pisano košaro, polno dišečih, visokih kosov pšeničnih zdíganic. Lakotják je prinesel za njo v veliki črni pútri in zavaljeni leseni flákši vina in poklical:

»K južini, brači!«

Kar je kdo imel grozdja v škafu, ga je še stresel pútarju v puto. Potem so posedli po sépu.

Dekla je nosila težko košaro od brača do brača. Vsak je segel vanjo in potegnul iz nje kos zdíganic, da se mu je malodane roka zašíbila. Za

njo je hodil Lakotják in točil vino. Vsakemu je bilo danes na voljo, da je jedel in pil, kolikor je mogel. Skrbne viničarske matere so marsikakšen kos zdíganic tudi zavezale v predpasnik. V deževnih dneh, ko ne bo trgatve, bodo prav prišli.

Pravo bratveno razpoloženje je porodilo šele vino, ki so ga popili pri južini.

Po deseti uri je orila z vseh bregov húška in petje, da se je treslo ozračje in da so klopotci skorajda onemeli. Šegavi putarji so rezali bíke in jih s prákoli vred postavljali za najbolj grúbimi deklínami, da so jih dražili. Deklina je morala iz vrste nazaj obirat. Postavni putar ji je pomagal in pri tem je bilo kajpak zmenjanih nekaj lepih pogledov in onih besedi, ki tako čudežno božajo mlado srce.

Blaž Antolék ni bil v goricah. Že od nekdej je opravljal pri Lakotjáku dolžnost prešarja.

Visoko si je zavihal hlače in gate, ki jih je nad kolena z gátjaki privezal, da se mu ne bi odvihale. Suknjo je slekel in si tudi rokave od róbače podvihal visoko nad lakti.

Skrbno si je umil v vroči vodi noge. Mladostno je z bosimi nogami plesal po grozdju, ki so ga nanosili putarji na pod, da ga je trétal. Gosta sladkoba mu je prijetno brizgala med prsti. — Zbiral je lesene obroče, jih ravnal in tlačil z rokami in nogami strétano grozdje v koš. Pomagal pa mu je Lakotjákov viničar.

Tako je do préšarja Blaža prihajal samo odmev goričkega veselja. Skozi odprta vrata in okna so v sunkih pljuskali valovi petja, húške in klopotcev, da mu je brnelo v ušesih in v srcu odmevalo. Vino, s katerim je Lakotják préšarjema in putarjem brez skoposti stregel, mu je razvezalo jezik in pripovedoval je stari Blaž Antolék take zgodbe, da so mladi putarji strme poslušali ali pa so se do solz krohotali.

Lakotják je imel precej goric. Nebrzdano bratveno razpoloženje je trajalo štiri dni in Blaža je že dokaj zdelalo. Prešar mora biti pokonci vse noči in spi samo od prelaganja do prelaganja, ko razdrejo koš in grozdje znova stisnejo. Pa še takrat ga moti pokanje verig in préšpanja, ki ga vleče težka vaga navzdol. Zjutraj mora biti pod že prazen in očiščen, da gre delo znova nemoteno od rok. Tlačenje tropin v sode je Blaž sevé prepuščal radevolje mlajšemu viničarju, pa je bil vendarle četrti dan, ko so brači že zgodaj popoldne opravili vse, precej zbit.

Ko je Lakotják sklical vse na trato pred pivnícó, jim je še prav posebno postregel. Plačal je zasluženó mezdo in dal piti janževca.

Stari Grmič je prinesel harmoniko in vsi so se med petjem in húškanjem spravili nad klopotec. Z velikimi obredi so ga snelí z visokega ščópa in ga po kosih odnesli pod kap pri stiskalnici.

Malika je z velikimi očmi strmela v ta nebeško lepi obred in cukala Blaža za rokav, da je zbujala njegovo zaspano pozornost.

Ko se je bračem zdelo, da so se dovolj nanoreli, so se cvileč in pojoč razšli. Ostale so samo tri deklina, da bodo nosile mošt iz kádi v polovnjake, dva fanta, da bosta vretenárila, Blaž in Grmič s harmoniko.

Zadnjo noč bratve pridejo povabljeni in ženske so imele dovolj opravila v kuhinji.

Lakotjâkov sin Joža je povabil Vrbjakovo Kristino, s katero sta se brž rada videla. Tako so vsaj ljudje pravili. Z njo je prišel tudi stari Vrbjak z ženo; bil je Lakotjâkov mejâš.

Opolnoči so bili poslednjič zložili koš in dvignili vago visoko v zrak, da so verige ječale in se je že stisnjeno grozdje nasilno jokalo.

Potem so se zbrali h glavni večerji.

Debeloglavi, plešasti Vrbjak je bil že zaripel v mastna lica, ker mu je dobro Lakotjâkovo vino udarilo v glavo. Nerodno se je stegnil čez mizo ter silil Blažu desnico, da se je Antolék začudil.

Pri večerji je bilo toliko jedi — mesa in pečenjâ — da je dosti ostalo še po večerji na mizi.

Grmič je natezoval razglašeno harmoniko, da je šlo skozi ušesa. Mladež se je vrtela, bila rihtarja in zbijala druge neumnosti. Starejši so se pijano pogovarjali. Blaž Antolék pa je na koncu mize žuljil svojo večno pipo in z napol priprtimi očmi dremal. — Pipe menda sploh ni potegnil iz ust, razen kadar je jedel. — Izmučenost in vino sta se ga tako držala, da mu je glava kakor mrtva kimala med pestmi, s katerimi si jo je podpiral.

Lakotjâk je dvignil kozarec in potrkal ob mizo.

»Blaž...«

Blaž je dvignil glavo in zaspano pogledal proti Lakotjâku.

»Sedite bliže, Blaž! — Natočite si! — Bomo kakšno pametno rekli.«

In so si potem povedali več pametnih, dokler ni Vrbjak udaril Blaža po rami in zahropel:

»Blaž Antolék! — Danes se dogovorimo...«

Blaž je zazijal: »Kaj?«

»Zavoljo želaríje.«

»Ne,« je skoraj plaho kriknil Blaž.

»Pač,« je povzel Lakotjâk. »Blaž, ne protivite se več! — Naš Joža in Kristina se bosta o pustu vzela. Hrastje pri vaši kuči mu bom dal...«

»Lepo, lepo,« je brundal Blaž in ni kazal nobenega zanimanja za Lakotjâkovo živahno golčanje.

»Vaš plot okoli želaríje nam je napoti...«

Vrbjak je debelo požrl vino in podrsal tolsto telo bliže k Blažu.

»Ne vem, kateri osel je kdaj zasadil to želaríjo med moje slivje in Lakotjâkovo hrastje.«

Blaž je jezno vzel pipo iz ust in vpadel:

»Pošteno sem jo kupil; pošteno sem jo plačal...«

»Cesto bo treba speljati od gozda na vrh. Tisti ogel ob vaši češnji nam je napoti. — Dajte...!«

V hipu je legla na Blaževo vinjeno glavo opojnost lastne zemlje, ki jo je rešil pred plazom, in smisel trpljenja njegove mladosti. Skozi smrdečo Vřbjakovo sapo, ki je puhala vanj, je prihajal do njega dih zemlje, tako močan in gost, da bi ga z rokami zajel. Zamišljeno je ril s kazalcem desne roke po nosu in bolj kot Lakotjaku in Vřbjaku v odgovor je prepričeval svojo notranjost:

»Ne, ne... Ne, ne...«

»Česa se bojite? Saj ne pridelate ničesar na tisti ubogi krpi...«

»Moja je! — Tako je moja, kot je vaš grunt vaš. Vaš grunt je velik in razsežen, pa nimam poželenja po njem. Zadostuje mi moja krpa. Vi pa pustite mojo želarijo pri miru! — Kaj bi rekli, če bi prišel kdo na lepem k vam in vam rekel: — Lakotják, Vřbjak, pustita meni svoj grunt! — Ne bi dali, vem; ker je vaše... — Moja želarija pa je moja. — Amen!«

Skorajda mladeniški občutek moči mu je napolnil stare prsi in v dušku je izpraznil kozarec pred seboj.

Lakotjaka in Vřbjaka je Blaž s svojimi besedami, ki jih je govoril preprosto in počasi, spravil malodane v zadrego.

Vřbjakovica, ki je bila vseh zemeljskih dobrot za to noč polna, je skoraj vsa zlezla v lastno maščobo; debelo glavo je spustila nazaj in dremala z odprtimi usti, da so ji pri krajih sline silile na svetlo brado. Sklenila je roke na napetem trebuhu, zamežikala z očmi kot žaba v zelju in zaspano zamrmrala:

»Kaj pa imate?«

Naslednji hip je že znova zaprla oči in pohlevno odjadrala v deželo sna. Zato ni na njeno vprašanje nihče obrnil pozornosti in Lakotják je začel znova.

»Blaž, zdrava pamet vam mora kazati, da nam je vaša želarija v napotje. Moje hrastje in Vřbjakovo slivje bosta imela skupnega gospodarja, pa bo vaša želarija vmes, da se je bo moral izogibati. — To ne gre...«

»Gre, gre... Vi imejte svoje, jaz pa svoje!«

»Saj nihče noče zastonj! Plačamo, kar zahtevate,« je v zatajevani razdraženosti pisnil Vřbjak.

»Kako boste plačali?«

Lakotják in Vřbjak sta se v enem tako silovito zasmejala, da sta preglušila Grmičevo harmoniko in vrjeko mladih. Vřbjakovica si je v snu popravila ude in spustila težko glavo na levo ramo.

Blaž pa ju je resno gledal in skozi stisnjene čeljusti golčal:

»Kako boste plačali sanje in glad moje mladosti? Kako boste plačali hlapčevanje, ko sem z vsakim korakom ustvarjal podobo svoje želarije?«

Kako boste poplačali strah in skrb, ki sem ju imel, ko sem si dom ustvaril, pa mi je plaz odnašal zemljo? S čim mi morete poplačati veselje, ko stojim na trati za listjakom in gledam, da sem breg ustavil in se zemlja nikamor več ne vleče? — Odgovorite!»

»Sanjač ste, Blaž, sanjač!«

»Vidva obadva imata veliko zemlje. Podedovala sta jo in nihče vama je ne jemlje. Širiti jo hočeta, širiti; a kaj bi storila, če bi jo morala pustiti in iti? — Otrokom jo bosta dala, da se vaju bodo spominjali. Jaz bom pa dal svojo želarijo Maliki.«

Malika je ta trenutek pokojno spala v koči v dniki. Stari Blaž se je je spomnil in v mislih mehko božal njeno razkuštrano glavo.

Lakotják je potem predlagal:

»Pa se zmenimo samo za tisti ogel na jugu. — Nekje moramo skozi...«

»Mimo idite, mimo! Pustite mene pri miru!«

»Kod?«

»Dovolj imate sveta, ki vam služi.«

»Več stroškov bi nam s tem napravili, kot je vsa vaša želarija vredna.«

»Ne morem, gospodje, ne morem,« se je v Blažu Antoléku upiralo.

Vrbjaku je bilo Blaževega upora že zadosti. Bil je nagle nature. Zamahnil je z roko proti Lakotjaku:

»Pusti, pusti! Pa speljemo stezo tik ob plotu, kot sem ti že predlagal...«

Tedaj je Blaža popadel vsemočen strah, da je odrevenel. Roka, s katero je maloprej prijel kozarec, se mu je tresla, da je vino zaplalo preko roba. Obupno je z levico potegnil Vrbjaka za rokav.

»Ne... Lepo vas prosim! — Izognite se! — Toliko imate zemlje! — Voda se bo s ceste stekala in podjedala mojo plazúto...«

Lakotják in Vrbjak sta bila brihtna moža. Hitro sta spoznala Blaževo boleče mesto. Zato je Lakotják, ki je bil bolj odločen v nastopu z ljudmi, zavrtel kozarec, da se je vino vrtinčilo v njem, in malomarno brundal:

»Kakor hočete, Blaž; kakor hočete... Na svojem svetu lahko delamo, kar hočemo. — Če ne daste, bomo morali iti tik ob plotu. Drugače ne gre... Stroški bi bili preveliki... — Dajte ogel pri listjaku, pa ne bo voda pljuskala na vašo plazúto! — Dajte, da bo mir...!«

Nastavil je veliko desnico Blažu tik pred obraz, da mu je v grozečih podobah zaplesala pred očmi.

Mir.. Mir... — Mir s sosedi in žegen božji!

V Blažu sta se borila sla zemlje in želja po miru. V vseh udih je čutil odpor, ki se je stavil zdaj temu, zdaj onemu občutju naproti. V glavi mu je razbijalo, da se je prijel za čelo in zamižal. Kri mu je poganjalo močno vino v glavo, da je v taktu ponavljal: Zemlja, mir —

zemlja, mir, dokler ni starčevo preizkušeno srce zadrgetalo v mir, mir, mir...

Desnica se mu je tresla, ko jo je položil Lakotjaku v roko. Ko je Vrbjak s potno roko preprijel, je Blaža spreletel neizmeren sram in gnus.

»Za koliko,« je zahreščal s pijanim glasom Vrbjak.

»Kakor hočete...«

Hitro je umaknil Blaž Antolék desnico. Poiskal je klobuk in niti opazil ni, da ga je poveznil postrani na glavo.

Dvignil se je in zaloputnil vrata za seboj.

Na podstenju si je pomel oči in popravil klobuk. Ozrl se je v nebo, na katerem so igrivo mežikale zvezde. Ščip je tiho plaval nad pošastnimi oblaki, ki so jih podili jesenski vetrovi od severa.

Iz hrama je hruščeče kričala harmonika in cvileče tulila noreča mladež. Blaž je čul, kako se je Vrbjak široko zasmel. Bilo mu je, kakor da bi ga kdo s pestjo udaril po srcu, in pograbil ga je tolik srd, da je zatrepetal zavoljo nemoči.

Antolék se je sklonil naprej, kakor da bi kanil pasti, in se z opotekajočimi koraki spustil v grabo. Bil je bos, pa ni čutil, kako je s palcem udarjal ob kamenje, ki je bilo v neredu razmetano po blatnem klancu. Šel je domov.

Odpahnil je lesu, sedel na pèn na podstenju in zapičil pogled na ogel zemlje pri listjaku, na katerega je ščip risal pošastne sence.

Tako je sedel in mislil.

V vasi v dolini so tulili psi, v hrastju je húškala sova.

Blaž se je zgrozil.

Nenadoma se mu je zdel tisti zaplankani ogel pod češnjo, ki ga je bilo komaj več kot za prgišče, najlepši. Kot da so vse sanje njegove mladosti utelešene ravno v tem kotičku.

Dvignil se je s tnala in kot tat potuhnjeno stopil pod češnjo. Naslonil se je na raskavo deblo, da se mu je bodeča žica, s katero je bilo ovito, zasadila v rame in si je s spodnjo čeljustjo grizel mustače.

Neka nepoznana sila ga je pripognila, da se je sklonil in pobožno pobožal mrzlo rosno travo, med katero je bilo pomešano že odpadlo češnjevo listje. Začutil je, da ga je mrzla rosa spekla v dlan, in plaho je odmaknil roko, kot da je zemlja pod njim zakričala nanj.

»Izdal sem te. — Nimam pravice, božati te!«

Bilo mu je, kot da se je izneveril lastnemu trpljenju, in stal je pod češnjo kot očitni grešnik, dan ljudem v zasmeh.

V hiši je v snu zastokala Malika, Blaž Antolék pa je čul očitane pokojne Kate, ki je prihajalo iz zemlje.

Po prstih je stopil v sobo in nad dekletom prižgal vžigalico. Njen obraz je bil blažen in nedolžen v spokojnem snu. Blaž je strmел vanj, da je trska dogorela in ga spekla v prste.

Strašen kes se ga je polotil in kot máče se je splazil na prosto.

Skozi odprto leso se je zapodil in v grabo. Kot potepen pes je hitel prihuljeno skozi vas; ob cerkvi je zavil v nasprotni hrib proti pokopališču.

Vrata na pokopališče so bila zaklenjena.

Onemogel se je Blaž naslonil na vrata in sopol.

Tiho, pokojno je počivalo pokopališče in beli križi so kipeli v mesečini kot očiščene duše. Čirički so peli kot drobceni, nevidni angelci.

Blaž Antolék se je splazil skozi živo mejo, da se je rosa v kapljah sesula nanj in je bil po rokah in po obrazu moker.

Poiskal je v redu na dnu božje njive grob, tih, kot so bili ostali, in pokleknil predenj.

»Kata, odpusti! — Pijan sem bil. Nisem vedel, kaj sem storil. — Ne, Kata, ne izdam te ne! — —«

Počasi so se ustavljali klopotci po vrhéh. Le tu in tam je pisnil še zapozneli zvok harmonike iz zidanice. Samo pokanje verig in ječeče škrtanje préšpanjev v stiskalnicah je dalo slutiti, da so nekje še ljudje pokonci in delajo.

Neslišno se je za Sv. Bolfenkom na Kogu spočenjal dan, ko je Blaž prišel zopet do Lakotjákove zidanice.

Naravnost k stiskalnici je zavil, umil si noge, stopil na pod in z verigo potrkal po podu, da so prišli pomagači.

Nič se ni menil za njihove šale. Bil je molčeč, ko je razdiral koš in z vejáčo sipal tropíne v sod, kjer jih je Lakotjákov viničar phal.

Ko so se po končanem delu zbrali v hiši k zadnjemu prigrizku, je bil že velik dan. Blaž se ni ničesar dotaknil.

Ko je Lakotják delil plačilo, je stegnil roko, da mu je naštel zaslužene kovače. Spravil jih je v mehur k tobaku, potem pa je stopil tik k njemu in preprosto rekel:

»Gospod, tistega ogla ne dam! — Naj sem izdajalec; svoje mladosti in zemlje svoje pa ne izdam. — Vi pa, če ste človeški, zavijte mimo po sadovnjaku, da mi voda ne bo zemlje izpodjedala! — —«

Lakotják je debelo gledal, ko je Blaž Antolék zaprl vrata za seboj . . .

IV.

Bratev je minila in klopotci so utihnili. Sedaj je veter sam pel za-tegle melodije preko golih vinskih vrhov.

Ljudje so pospravili tudi že repo in listjaki so bili polni šumečega bukovega listja. Neslutno se je bližala zima, ki so ji oznanjale prihod jate kavranov in kavk v zraku.

Otožna tišina je padla kot težka odeja na mršave gorice in le škripanje voz in vpitje voznikov, ki so selili večne viničarske brezdomce iz kuče v kučo, je motilo pokoj prirode.

Megla po jutrih se je zgostila in niti sonce, ki je stalo bledolično daleč doli nekje nad Humom nad Dravo, ni moglo več pregnati sive tesnobe, ki se je vpijala v zemljo.

Petje, ki je skozi vse leto plalo med vrhovi kot igrivo morje, je izzvenelo v osamljenih glasovih fantov, ki so ob sredah in sobotah ponoči vasovali.

Tihota, sama otožna tihota, kakor kadar se mati spravljajo spat.

Blaž Antolék se ni bal zime. Bila so leta, ko je mogel spraviti dosti manj pridelkov, pa je šlo; šlo bo tudi to pot, ko so bile vse shrambe polne. Pájcek pa je tudi vidno lezel narazen, da ga je Blaž zadovoljen hodil čohat po napetem ščetinastem hrbtu, kar je obema bilo ugodno.

Neke nedelje že bolj pod zimo sta z Maliko sedela v hramu. Bil je nevesel, mračen dan in Blaž je sedel pri peči. Pod noge je podstavil stolček in vlekel pipo. Prijetna dremavica se mu je obesila na veke, da je zapiral oči.

Malika mu je nekaj časa brala. Časopis ji je posodila neka ženska z vrhov. Branje ji je še hajdi šlo od jezika, toda resne novice dekletu niso šle do srca. Vsega ni razumela in zdelo se ji je, da je vsesкупaj izmišljotina in laž. Kmalu se je naveličala, posebno ker tudi Blaž ni kazal posebnega zanimanja za njeno branje. Prekrižala je roke na mizi in se zamislila.

Otroci imajo svoj svet. Imela ga je tudi Malika. Blaž jo je sicer zgodaj začel navajati na trdosti življenja, kot ga žive gorički ljudje. Srborit otrok Malika ni bila nikoli, toda otroška duša je v svoji nedolžnosti in čistosti močnejša in silovitejša od vseh naukov starcev. Kaj so bile zanjo vse strašne nesreče, ki so se dogajale po svetu, v primeri s klopotcem, na katerem bi plesala ded in baba v vetru.

Tako je Malika odsekano prenehala z branjem in Blažu tudi ni bilo narobe. Naslonil je glavo med pesti, oprl je lakte na kolena in zaprl oči.

Malika je pokleknila na klop, z rokami si je podprla brado in gledala skozi okno. Doli od jagnjedi so se po bregu v kolicah vozili otroci. Počenjali so prijeten trušč, ki je Maliko opajal. Hotela bi k njim, Blaž pa ji ni dovolil pajdaštva z otroki. Zato ga niti prosila ni. Malika se je sama voljno uklonila. Mislila je, da so pač viničarski otroci drugačni. Nikoli ne bodo imeli svoje zemlje, zato lahko norijo po mili volji. Ona bo pa imela želaríjo in zato pač ne sme noreti.

Tako je mislila Malika in je bila zadovoljna. Želaríja je le več vredna kot takole norenje s kólcami. Razbijejo se kolca in nimaš ničesar; želaríja bo pa ostala. In ko bodo ti otroci dorastli, se bodo selili iz vrha v vrh, Malika pa bo do smrti ostala pod Lakotjâkovimi hrasti, kjer je tako prijetno, ko vihar škrta v mogočnih vejah. Ne, sedaj Malika niti ne želi med otroke. Njene misli so jo naredile odraslo žensko.

Zabingljala je z nogo in si zadrnila ruto; na vrhu jo je s palcem in sredincem prišilila, kakor so dedale odrasle deklíne.

Po hiši je bila razlita prijetna toplina. Oprijemala se je udov. Vse je bilo takó, da je človek lahko dremal za pečjo ali pa sanjaril.

Tedaj je Malika zavpila: »Jezuš ...«

Blaž se je zganil pri peči in dvignil glavo.

»Lakotjâkov Joža in Vrbnjakova Kristina gresta vkup v vrh.«

»Aha,« je mislil Blaž in potlej ni več dremal.

Rekel ni nobene. Tako je tudi Malika onemela.

Misli so mu vrele v glavo žive in bistre kot studenčnica.

Tako gre življenje in nihče ga ne bo spremenil. Mladi doraščajo, spoznavajo se, ljubijo, ostarijo in mrjô.

Postaven fant je Joža in Kristina primerno dekle zanj. Rada se imata, pa se naj vzameta! Nihče si ne bo delal skrbi zavoljo tega, niti sama ne. Le šrájali si bodo ljudje nekaj časa. Potem pa bo šlo življenje mirno naprej, dokler ne umreta. Bogata sta oba; česa bi se torej plašila?

Z Blažem in Kato je bilo vse drugače.

Kajpak je bil tudi on svoje dni plečat in za oko lep fant. Bogme, dekleta so rada metala poglede za njim. Imel pa je samo pridne roke in veliko hrepenenje. Zato ni bilo vse zanj, kar mu je prišlo na pot, in mnogo je izbiral. Moral si je sicer priznati stari Blaž Antolék, da je kakšno žensko prav fletno tudi za nos potegnil — saj so ženske včasih tako neumna bitja — toda s Kato, z njo je mislil za res. Bila je dekla, brez strehe; zato ni bilo njeno koprnenje nič manjše od njegovega. To je bila ženska zanj. Lepo je bilo, ko sta si naskrivaj preko plotu razkrivala snove in zlagala denar vsak na svoj kup. Dobro se spominja Blaž, da je Kata nakopičila celo večji kup, in ga je bilo sram. Vzela sta se in gazdi so jima bili starešine. Gostúvanje je bilo sijajno! Potem sta se usedla v to gnezdo pod hrasti. Nič se niso spremenili od takrat, le ona sta ostarela na delu in Kata je umrla. Pa je ostal sam. Otrok nista nikoli imela, toda Bog se ga je usmilil in potepena Tunika mu je prinesla Maliko, da sedaj ni bil več sam.

To je bila vse drugačna ljubezen, je mislil Blaž. — Ljubezen je strah in nemir, zaupanje in snovanje. Ljubezen je predrznost. — Menil je, da Joža in Kristina vsega tega ne vesta. Sodil je srca po zemlji in mošnji. Kolikor več imata blaga, toliko manj poznata ljubezni.

Vso sobo so napolnile Blaževe misli in podzavestno se je vzel in pohodil pajka, ki je hitel vdiljen po tleh. Stopil je k oknu in tako sta z Maliko oba zrla v sivorjavo bregovje.

Tedaj so po klancu navzdol prikričali otroci. Lakotjâkov viničar se bo selil in otroci so že vlekli klopotec nekam v drugi vrh.

Malika se je nemirno vzbela in gledala za njimi. Naslonila se je na okno in z očmi šla za klopotcem, da je tiščala z nosom v šipo.

»Oča, boste napravili klopotec?«

»Bom. Haloškega na križe. Tisti rajši gre; da bosta ded in baba polko plesala.«

Blaž je bil dobre volje. Malika pa tudi. Še tisti hip je šel po hramu pogledat za lesom. — —

Nekega jutra, ko je ravno zbijal stolček za klopotec in je Malika verno sedela pri njem, se je oglasilo iz Lakotjčkove šume čudno pokanje.

Blaž se je zdrznil. Prisluhnil je, potem pa se je brez besede dvignil in šel ven. Malika je gledala za njim, kako je z rokami na zaledju sklonjen stopal proti hrastju.

Stopil je za debeli hrast, odmaknil z levico veje v grmovju in gledal. — V megleni kopreni je kopica delavcev podirala mlado bukovje ob ozki gozdni stezi in v toligah prevažala zemljo.

Blaž je stal kot prikovan in tesnoba se mu je plazila v prsi.

Obrnil se je in šel v hram.

Sedel je k peči. Obraz se mu je zmračil. Klopotca se ni več dotaknil. Malika je plaho hodila okoli njega. Merila in uravnavala je les.

Tudi pri peči ni vzdržal. Dvigal se je, hodil po hiši in zopet sedal.

Tako so minevali dnevi. Blaž ni govoril, Malika pa mu je spoštljivo dala mir. Imela je izkušnje, da je najbolje pustiti očeta pri miru.

Ko so prišli delavci z delom iz gozda, je Blaž Antolék velel Maliki:

»Moli, Malika, da pojdejo mimo...!«

Malika je molila, da bi šli mimo, kakor so oča želeli, in za klopotec.

Blaž je še vedno upal, da bodo zavili bolj proti Vrbjakovemu slivju in se izognili. Upal je, da bosta Lakotjčk in Vrbjak spoznala... —

Delavci so začeli navažati nasip tik ob njegovem plotu.

Blaž se ni več prikazal na dvoru. Skozi okno je kupal, kako so navažali zemljo, ki se je kopičila za plotom.

Bilo mu je, da bi šel in jo čez noč razmetal po sadovnjaku. Toda Blaž je želel mir, čeprav ga je davil strah za zemljo.

Pot je bila končana in nič se ni zgodilo. Blaž pa še vedno ni govoril in ne delal klopotca. Malika je skrito jokala. Ni mogla razumeti, zakaj je Blaž takšen. Cesta je gotova, vozijo že po njej, a breg se vendar ne potegne. Mislila je, da ne bo mogla vzdržati.

Blaž je čakal deževja, ki se je nekega dne začelo ulivati izpod neba. Gledal je, kako je rumena, blatna voda drla s ceste po njegovem bregu. Kipela je preko obcestnega jarka in se valila mimo listjaka v grabo.

Ponoči je vstal, prižgal svetilnico in šel gledat. Dež mu je lil izza krajcev klobuka, ko je hodil po bregu od prosnice do prosnice in jih preizkušal. Držale so.

Deževje je minilo in zemlja se ni potegnila.

Blaž je postal zopet zgovoren in Malika ga je upala prositi, da je dogotovil klopotec. —

Neke noči je padel sneg; ležal je nekaj časa po goricah in skopnel. Joža in Kristina sta se vzela in po novi cesti so vozili bališ.

Bila je zopet pomlad.

Po goricah so ljudje rezali. Tudi Blaž je brajde obrezoval in računal, da jih bo to leto razpel zopet za kak seženj naprej in bo poleti lepa senca, jeseni pa več pijače.

Ko se je začela zemlja ogrevati, je Blaževa skrb zopet rasla. Zima je zemljo nadignila in spomladanski dež bo bolj nevaren od jesenskega.

Ob vsakem nalivu je hodil Blaž stat na plazúto ob listjaku in gledal po hribu navzdol. Zemlja je bila mirna. Blaž je mislil, da ni nevarnosti

Cveteči glog in iba sta poživila gorice. Med vrhovi je dišalo po vijolicah.

Prišla je cvetna nedelja.

Pri farni cerkvi so trjánčili zvonovi in sonce je toplo svetilo izpod neba. Po blatnih klancih in spolzkih mejah so vreli ljudje k veliki maši.

Blaž je sedel na podstenju. Imel je lepo belo srajco in črn, žametasti brezrokavnik. Povezoval je ibo, dren in borovnico, da bo Malika nesla prámec k blagoslovu. Dekle je že bilo nared. Stalo je pred njim in bilo nevoljno. Blaž je bil že počasen v prstih.

Ko je dekle zbežalo za ogel in v grabo, je ostal sam. V cerkvi je zazvonilo na molitve. Blaž je snel klobuk, pogladil si je s težko dlanjo redke, sive lase, napravil na čelo, na usta in na prsi velik križ in molil. Skrivnostno so se mu pregibale ustnice in oči so zrle nepremično v jasno nebo. — —

Od severa se je z velikim truščem pripodila jata črnih kraguljev in letela proti jugu. Dobro znamenje to ni bilo. Blaž je gledal za njimi in molil.

V zvoniku so milo, proseče peli zvonovi. — —

Za kragulji se je drugi dan pripodila silna, neizmerna nevihta, ki se je zlila na gorice. Nebo je počrnelo in zemlja se je tresla kot v poplahu. Bog se usmili!

Val za valom je prihajal od severa. Noč na noč. Dan za dnem.

Stari Blaž Antolék je krčevito sklenil roke. Hodil je po hiši gor in dol, ven, za listjak in nazaj. Tresel se je po vsem telesu. Malika je klečala pri postelji in kričala proti bledemu Križancu v kotu nad mizo.

Nevihta je šla pošastno naprej.

Blaž je topo stal na podstenju in skozi curke, ki so lili s kapu in bíli na podstenje, da je bil po nogah moker, gledal na stezo ob plotu. V umazanih, blatnih potokih je lila voda s ceste in odnašala kamenje in rušo. Besno se je zaletavala v deske ob listjaku. Penila se je in se prevračala v grabo.

Za nasipom se je nabirala ogabna godlja. Vrela je in se premetavala kot kačja zalega.

Blaž je gledal v to nesnago kot ukovan. Zdaj, zdaj bo razjedla nasip. Zbesnela bo po bregu in ga odnesla...

Groza je grabila Blaža Antoléka za ude in vrat. Ni mogel gledati. Pograbil je motiko, skočil na nasip in ga začel razkopavati. Blato mu je škropilo po obleki in po obrazu.

Prepozno... —

Voda je izpodjedla mehko ilovico.

Blaž se je zravnal, da bi s poslednjim udarcem prebil nasip. Odrevenel je. Češnja je plašno zatrepetala v vršičku, zamajala se je kot omotična. Zoprno počasi, nezadržno se je začel pomikati breg...

»Oooj...« je zatulil Blaž Antolék.

Po spolzkih, slinastih tleh je skočil v listjak po leseni mácel. ZavihTEL ga je visoko nad glavo in zdrvel po bregu. Zemlja se mu je izmikala pod nogami...

Kot obseden je skakal od prosnice do prosnice in tolkel z máclom po njih, da mu je v rokah drevenelo.

Prosnice so se s pokom zlomile. Breg je polzel. Enakomerno, nezadržno.

Blaž je zastokal. Sapa mu je pošla. Široko je zijal in kot brez pameti tolkel okoli sebe.

Malika je pribežala na podstenje. Stala je pri listjaku, ki se je tudi že majal, in teptala z nogami. Izpodneslo je soho in s truščem se je zrušila streha. Malika je skočila na kup slame in pograbila klopotec, ki je klavrno ležal med ruševinami. Prijela ga je za rep in vlekla, da si je stopala po krilu in se opotikala. Stolček ter deda in babo je potegnila na podstenje. Polomljene vétrnice so se zvijale med podrtijo v grabo...

Blažu so odpovedale moči. Mácel mu je v velikem loku odletel iz rok in se čudežno prekopicaval navzdol.

Blaž Antolék se je obupno vzel, dvignil roke in padel na obraz. Krčevito je zasadil prste v zemljo in komaj slišno zastokal.

»Ne... Usmiljeni Jezus, ne...«

Malika je brez moči stala na dvoru. V curkih je teklo od nje in mokri lasje so ji preko oči silili v usta.

Zateglo je zavpila: »Očaaa!« in zarila členke v oči.

Blaž je ni več slišal.

Brez pomoči ga je nesel plaz s seboj. Naslednji trenutek mu je zvil hrbtenico in ga zvalil v mlako. Voda je zagrgrala; v mehurjih je sikala skozi rušo.

Potem je bilo vse mirno...

Dež je pral Blaževo desnico, ki je v prstih krčevito stiskala prst in pokonci molela iz umirjene ruše, kot da vpije po maščevanju... —